

INFORME SOBRE L'ESTAT DE LA DEMOCRÀCIA A CATALUNYA

PROPOSTA DE MARC D'ANÀLISI

Eva Anduiza i Sergi Pardos

Abril 2006

Fundació Jaume Bofill

A	Introducció	3
B	Democràcia i qualitat de la democràcia.....	3
C	Àmbits d'anàlisi i criteris normatius	5
1	Primer àmbit: Govern representatiu	6
1.1	Representació.....	6
1.1.1	Igualtat entre electors.....	6
1.1.2	Proporcionalitat en la representació de preferències polítiques.....	7
1.1.3	Protecció i inclusió de les minories.....	8
1.1.4	Semblança representants / representats	9
1.2	Rendiment	10
1.2.1	Capacitat per a prendre decisions	10
1.2.2	Sensibilitat del govern a les demandes dels ciutadans.....	11
1.2.3	Respecte cap als compromisos electorals.....	12
1.2.4	Absència de corrupció.....	12
1.2.5	Qualitat del servei públic	13
1.3	Control	14
1.3.1	Influència dels ciutadans en la selecció y control de representants	14
1.3.2	Mecanismes de control	15
1.3.3	Transparència.....	16
2	Segon àmbit: Ciutadania	17
2.1	Drets i llibertats	17
2.1.1	Seguretat física i jurídica.....	17
2.1.2	Respecte als drets fonamentals	18
2.1.3	Drets socials i igualtat d'oportunitats	19
2.2	Participació	21
2.2.1	Estructura de oportunitats polítiques	21
2.2.2	Extensió i igualtat	22
2.3	Cultura política	23
2.3.1	Coneixement de l'esfera política.....	23
2.3.2	Confiança amb democràcia i institucions.....	24
2.3.3	Acord amb principi de redistribució.....	25
3	Tercer àmbit: Estructures d'intermediació.....	26
3.1	Associacions.....	26
3.1.1	Pluralisme i densitat associativa	26
3.1.2	Funcionament intern i autonomia de les associacions polítiques	27
3.2	Partits polítics	27
3.2.1	Vinculació dels partits amb la societat.....	28
3.2.2	Funcionament intern dels partits	28
3.3	Independència econòmica	29
3.3	Mitjans de comunicació.....	30
3.3.1	Pluralisme	30
3.3.2	Independència	31
3.3.3	Ètica professional.....	31
	Taula 1. Resum d'àmbits, subàmbits, dimensions i indicadors	33
	Bibliografia.....	36
	Evaluacions de la Calidad de la Democràcia	38

A Introducció

Aquest document presenta una proposta de marc d'anàlisi per a l'elaboració d'un Informe sobre l'Estat de la Democràcia a Catalunya. En aquest marc es defineixen els diferents *àmbits o aspectes que és necessari estudiar* així com els *criteris o aspiracions normatives* per dur a terme aquestes avaluacions. Es tracta d'un esborrany de marc d'anàlisi com a base per a la discussió a partir de la qual els autors dels capítols desenvoluparan els criteris i els indicadors que faran servir a l'Informe. Per aprofundir en la qüestió de la qualitat de la democràcia es poden consultar entre altres Beetham et al. 2002, Morlino i Diamond 2005, a més a més dels projectes esmentats al final d'aquest document.

B Democràcia i qualitat de la democràcia

Definir el concepte de democràcia amb precisió, com es ben sabut, és una tasca abastament complicada que ha ocupat una quantitat ingent d'obres de reflexió i investigació política. La democràcia s'associa a multitud de termes carregats d'un contingut normatiu: la igualtat, la llibertat, la participació, el consens, el pluralisme, etc. En aquest document no s'aborda directament aquest debat, sinó que únicament es proposen dos grans principis que actuen com a mínim comú denominador del terme i que ens permeten avançar en la concreció d'àmbits i criteris per a l'anàlisi (Beetham et al. 2002).

En primer lloc, la democràcia es basa en el control del govern i l'administració de l'esfera pública per part de la població. En les concepcions participatives de la democràcia això significa la capacitat dels ciutadans d'intervenir de manera directa i sense mediadors en la regulació dels assumptes comuns. En la concepció representativa de la democràcia això implica la capacitat dels ciutadans a l'hora d'intervenir en la configuració i l'exercici d'aquest poder fonamentalment de manera indirecta a través de processos electorals, partits i organitzacions polítiques. En ambdós casos, el *demos* o les persones que integren el conjunt d'una determinada comunitat política, doncs, es conceben com l'origen del poder polític i social, és a dir com a font de la sobirania. La participació dels ciutadans, la capacitat de resposta de les institucions a les seves demandes (*responsiveness*), i la responsabilitat dels polítics (*accountability*) son elements fonamentals de una democràcia de qualitat. Tots aquelles aspectes del funcionament del sistema polític democràtic que vulnerin o limitin aquests principis actuaran en detriment de la qualitat de la democràcia.

En segon lloc, la democràcia es basa en un equilibri entre els ideals d'igualtat, llibertat i diversitat. El concepte d'igualtat política és un dels que més directament ha contribuït a construir el pensament polític occidental al llarg dels segles i es refereix a l'existència dels mateixos drets i possibilitats a l'hora d'intervenir en el control del poder polític. És una idea que tradicionalment s'ha utilitzat com a sinònim de la de justícia i ha implicat, a més, una elevada consideració de la idea de comunitat. En tot cas, des d'un punt de vista democràtic cap interpretació del concepte d'igualtat pot ser contradictòria amb el de llibertat o autonomia personals. Tot i que el debat conceptual al respecte encara resta obert, s'accepta que la idea de llibertat positiva (capacitat de l'individu de realitzar-se segons els propis interessos i capacitats) és perfectament complementària amb la

d'igualtat (Bobbio 1993). Aquesta síntesi entre igualtat i llibertat acaba derivant en l'ús molt més recent del concepte de diversitat. La diversitat es refereix precisament a una certa noció de particularitats lliures dins d'un marc comú i igualitari. En definitiva, tots aquells aspectes del funcionament del sistema polític que vulnerin l'equilibri entre aquests tres principis actuaran en detriment de la qualitat de la democràcia.

Aquests dos grans criteris ens permeten no sols analitzar, sinó avaluar la informació que disposem sobre els diferents àmbits. Cal, evidentment, concretar els àmbits d'anàlisi i definir amb més precisió els criteris normatius que es faran servir per tal de jutjar el funcionament de la democràcia a Catalunya. Igualment es considera necessari definir un conjunt d'indicadors que ajudin a sintetitzar de manera sistemàtica i comparable al llarg del temps aquesta avaluació de la qualitat democràtica. Aquests tres elements, àmbits, criteris normatius i indicadors, són el objecte de les pàgines que segueixen.

En la lectura d'aquest document cal tenir present que molts dels criteris normatius poden ser contradictoris entre sí. El número de debats que obre aquest tipus de conceptualització és el del conjunt de la ciència política, i per tant no podran, evidentment, ni ser abordats en tota la seva profunditat, ni molt menys ser resolts. Diferents concepcions de la democràcia donaran lloc a la prioritització de diferents criteris normatius. Per exemple en el model de democràcia adversativa (com la britànica) es preferirà maximitzar aspectes relacionats amb el control popular del govern com la responsabilitat del representant, la estabilitat dels governs o les eleccions decisives. Per contra, en el model de democràcia consensual (com la suïssa) es prioritzaran aspectes que tenen a veure amb la igualtat i la representació com la proporcionalitat, la diversitat en la composició del parlament, la governança deliberativa i col·laborativa, (Norris 2004). L'objectiu d'aquest informe és que s'incloguin un nombre d'aspectes suficientment ampli com per a ser compatible amb diferents definicions i models de democràcia.

En aquest document encara no estan desenvolupats els indicadors de manera detallada tot i que sí que s'hi exposen algunes propostes que s'hauran de perfilar i precisar en el futur. La novetat d'un treball d'aquest tipus a Catalunya, la manca d'explotació de les dades potencialment utilitzables i la possible falta de consens sobre indicadors al respecte exigeix ser cautelosos en aquesta primera fase d'aproximació i no apostar definitivament per uns indicadors que potser hauran de variar en funció de la disponibilitat de dades i fonts. El que sí es important es subrayar la necessitat de considerar la dimensió comparativa en la construcció dels indicadors.¹

¹ Sembla força pertinent elaborar cada indicador possibilitant la seva ulterior comparació ja sigui amb altres contextos geogràfics o, especialment, al llarg dels temps. Identificar un llindar mínim de qualitat per a cada indicador en termes absoluts es gairebé impossible i probablement no tan útil. Per tant, una part important de l'interpretació dels indicadors vendrà de l'anàlisi de la seva evolució al llarg del temps. Això serà, evidentment complicat per el primer Informe, però es un aspecte a tenir molt en compte a l'hora de definir els indicadors definitius.

C Àmbits d'anàlisi i criteris normatius

Per aquest primer Informe sobre la Qualitat de la Democràcia a Catalunya es proposen tres àmbits diferenciats.

El primer és l'àmbit del *govern representatiu*, integrat fonamentalment pel parlament, el govern i l'administració. No hi ha dubte que la plasmació d'un sistema democràtic d'arrel essencialment representativa a societats com les occidentals demana testar com funcionen alguns aspectes fonamentals d'aquest sistema institucional clàssic. El que interessa però no és una anàlisi de cada institució per separat, sinó més aviat analitzar fins a quin punt aquestes institucions proporcionen una representació adequada, produeixen polítiques que reflecteixen les preferències dels ciutadans i estan sotmeses als controls necessaris.

El segon àmbit és el de la *ciutadania*, que està a la base del sistema polític democràtic. Per assegurar el correcte funcionament d'una democràcia cal que els ciutadans puguin exercir de forma efectiva els seus drets i llibertats, que participin expressant les seves preferències i que comparteixin valors favorables a la democràcia.

El tercer àmbit es refereix a les *estructures d'intermediació* entre institucions i ciutadania. Aquestes desempeñen funcions fonamentals de comunicació política, agregació de preferències i oportunitats per a la participació i la influència en la presa de decisions. En aquest cas cal fer la distinció entre associacions, partits polítics, i mitjans de comunicació, amb característiques diferenciadores clares que requereixen anàlisis separats.

Per tant, es defineixen tres grans àmbits de treball, amb tres subàmbits cadascú:

1. Govern representatiu: representació, rendiment i control
2. Ciutadania: drets i llibertats, participació i cultura política
3. Estructures d'intermediació: associacions, partits i mitjans de comunicació

A partir d'aquests grans blocs o àmbits d'anàlisi serà necessari definir els aspectes més específics que mereixen atenció, diferenciant aquells que són bàsics i principals (que seran la base de l'Informe) d'aquells que poden donar lloc a investigacions monogràfiques d'aprofundiment. A continuació es detallen cadascuna de les dimensions que es poden incloure en l'avaluació de cada àmbit, així com els criteris normatius (de qualitat del funcionament democràtic) que les justifiquen, i algunes propostes dels indicadors que permetran fer-les operatives i mesurar-les sobre el terreny.

1 Primer àmbit: Govern representatiu

Una estructura institucional democràtica requereix al menys tres aspectes. En primer lloc, en ella han de estar representats adequadament sense exclusions ni discriminacions tots els ciutadans. En segon lloc, aquestes institucions han de ser capaços de prendre decisions que s'ajustin a les preferències dels ciutadans. En tercer lloc, aquestes institucions han de estar sotmeses a controls que impideixin abusos.

En aquest àmbit es defineixen tres dimensions diferents:

1. Representació
2. Rendiment
3. Control

1.1 Representació

Pràcticament totes les democràcies que existeixen en l'actualitat funcionen sobre la base de la representació. Els ciutadans no prenen directament les decisions, sinó que deleguen en els representants la seva capacitat de fer-ho. Encara que el concepte de representació és també polisèmic (i dels més complexos dins la ciència política) en aquest cas ens referim fonamentalment a la mesura en què la institució representativa més important (parlament) reflecteix la diversitat social i política de la ciutadania.

La igualtat està fortament vinculada amb la representació des d'aquesta perspectiva: desviacions del principi d'igualtat donaran lloc a representacions esbiaixades i per tant a una menor qualitat democràtica. D'altra banda la protecció i presència de les minories en les institucions representatives és un altre aspecte important a tenir en compte per tal de garantir la diversitat.

La institució que més clarament determina el tipus de representació política que s'articula és el sistema electoral. Pel que fa a aquesta dimensió, l'anàlisi se centrarà de una manera prioritària en les seves característiques i efectes.

Dins la representació poden distingir-se cinc subdimensions:

1. Igualtat entre electors
2. Proporcionalitat en la representació de preferències polítiques
3. Protecció i inclusió de les minories
4. Semblança representats-representants

1.1.1 Igualtat entre electors

Caldrà observar en quina mesura els vots de tots els ciutadans tenen un pes igual a l'hora de poder influir en la configuració de la cambra. Gairebé tots els sistemes electorals introdueixen algun tipus de distorsió en el repartiment d'escons entre els districtes (prorràteig), sobrerepresentant les zones menys poblades i justificant aquesta sobrerepresentació precisament per la necessitat de compensar aquest menor pes demogràfic. No obstant això, aquesta sobrerepresentació introdueix un element de desigualtat que pot ser qüestionat des del punt de vista de la qualitat de la democràcia.

Dades rellevants a aconseguir

- Població total de cadascuna de les quatre circumscripcions (Lleida, Girona, Tarragona i Barcelona).
- Escons assignats al Parlament per a cada circumscripció.

Proposta d'indicador futur

- Índex de desviació del prorrateig de Loosemore i Handby² :
$$\frac{1}{2} * \sum (\% \text{ escons assignats a cada circumscripció} - \% \text{ persones residents a cada circumscripció})$$

El valor mínim i ideal d'aquest índex és 0, i el valor màxim és 1.
Exemple: un índex que donés 0'12 significaria que el 12% dels escons del Parlament estan distribuïts de manera que violen el principi d'"una persona, un vot".

Fonts

- La Disposició Transitòria 4a de l'Estatut d'Autonomia on s'estableix el prorrateig entre ciutadans i escons.
- Institut d'Estadística de Catalunya per conèixer habitants censats a cada circumscripció (www.idescat.net → població → recomptes → padró continu).
- Parlament de Catalunya per veure composició de la cambra i nombre d'escons assignats a cada circumscripció (www.parlament-cat.net → composició → resultats electorals).
- Lago i Montero 2004³ per aprofundir en l'índex de desviació del prorrateig i la seva dimensió comparada

1.1.2 Proporcionalitat en la representació de preferències polítiques

Caldrà observar en quina mesura la distribució de preferències polítiques es trasllada al parlament d'una manera més o menys proporcional, o bé hi ha una sobrerrepresentació (normalment de partits majoritaris) i una subrepresentació d'altres candidatures (normalment més petites). Igualment en aquest cas els sistemes electorals introdueixen distints graus de desproporcionalitat en funció de la magnitud dels districtes, de les fórmules electorals que utilitzin i de l'existència de llindars electorals legals.

Dades rellevants a aconseguir

- % de vots obtinguts a eleccions al Parlament de Catalunya per cadascun dels partits amb representació a la cambra (PSC, CiU, ERC, PP i IC-V).
- % escons obtinguts a les eleccions al Parlament de Catalunya per cadascun d'aquests partits.

Proposta de indicadors

² Lago i Montero 2004:7-8.

³ Referència també disponible a www.uam.es/centros/derecho/cpolitica/ → Publicaciones en red → working papers

- L'indicador podria ser alguna de les següents opcions:
Índex de Rose: $[100 - \frac{1}{2} * \sum (\% \text{vots} - \% \text{escons})]$
Valor màxim i ideal 100 i valor mínim 50
- Ràtio de desigualtat entre vots i escons per cada partit: $(\% \text{de vots} / \% \text{escons})$.
Valor màxim i ideal = 1 i valor mínim = 0.
- Prima electoral de cada partit: $(\% \text{de vots} - \% \text{escons})$.
Valor mínim = -100, valor màxim = 100 i valor ideal = 0.
- Qualsevol altre índex de desproporcionalitat⁴.

Fonts

- Resultats electorals al Parlament de Catalunya (www.parlament-cat.net → *composició* → *resultats electorals*).

1.1.3 Protecció i inclusió de les minories

L'anàlisi de la dimensió de la representació ens porta també a considerar la qüestió de la necessitat de protecció de les minories, ja siguin aquestes des d'un punt de vista socioeconòmic, ètnic o territorial entre d'altres. Atès que la discussió sobre la qualitat democràtica és eminentment normativa, però, apostar per la protecció o discriminació positiva d'unes o altres minories pot arribar a ser contradictori amb el propi principi d'igualtat i alguns dels criteris defensats en altres punts.⁵ Tot i així, des de concepcions clàssiques de la democràcia es reconeix la importància que aquesta no suposi la tirania de la majoria sobre la minoria, i la necessitat de no tractar igualment allò que no és igual. És important, per tant, que les minories, tant socials com territorials, tinguin una presència reconeguda a les institucions. La situació de les dones, dels discapacitats i de les minories ètniques es particularment rellevant.⁶

Dades rellevants a aconseguir

- Existència de polítiques de discriminació positiva (p.e. llistes paritaries)
- Presència de minories ètniques, socials i territorials en les institucions.

⁴ Existeixen diferents maneres d'operacionalitzar la desproporcionalitat, com per exemple els índexs de Rae, o de Gallagher respectivament. Veure Bosch 2004:18, i Gallagher 1991.

⁵ En aquest sentit, per exemple, la protecció d'una determinada minoria territorial pot entrar en tensió amb la dimensió de la igualtat entre electors (apartat 4.1.1). Seguint amb aquest exemple, d'una banda és cert que d'acord amb el criteri d'igualtat la desproporció en la distribució territorial dels escons es considera negatiu per la qualitat de la representació i la igualtat, però d'altra banda tampoc es pot acceptar que aquest mateix principi d'igualtat provoqui que sols unes circumscripcions del país acaparin en exclusiva tota l'atenció del govern pel fet d'estar més poblades i poder influir més en la composició del parlament. La qüestió, doncs, és trobar un bon equilibri entre la proporcionalitat territorial i la protecció de les necessitats de zones poc poblades.

⁶ Un altre aspecte a tenir en compte és el de la població resident que no té reconeguts els drets de ciutadania i per tant no pot votar. Això es tracta en el capítol 2.1. 2 sobre drets fonamentals.

Proposta de indicador

Els indicadors haurien de relacionar la presència política de cada minoria en les institucions amb el seu pes demogràfic i/o social. Caldria analitzar almenys la composició de llistes electorals, parlaments i governs. Algunes opcions son:

- % de dones conselleres i alts càrrecs
- % de parlamentaris i candidats a parlamentaris pertencents a minories ètniques
- % de parlamentaris amb discapacitats

Fonts

- Parlament de Catalunya
- Generalitat

1.1.4 Semblança representants / representats

Caldrà analitzar en quina mesura el perfil social dels representants de la sobirania popular al parlament s'assembla al de les persones que representen. En aquest sentit, es tracta de comparar sobretot les característiques sociodemogràfiques d'uns i altres amb l'objectiu de mesurar el grau de semblança i d'identificar possibles col·lectius infrarepresentats. Tot i que hi ha interpretacions molt diferents, considerem que una major similitud suposa un grau més alt de qualitat democràtica per tres motius, en primer lloc es tracta d'un indicador de la desigualtat en l'accés a posicions socials centrals d'aquells col·lectius més desfavorits. En segon lloc, es sol considerar que els representants que tenen unes determinades característiques són més sensibles a les problemàtiques específiques hi van associades. En tercer lloc l'existència de representants pertanyents a grups desfavorits (sobretot per motiu de gènere o d'origen ètnic) és un factor que incrementa la participació i l'interès per la política dels membres d'aquests grups.

Dades rellevants a aconseguir

- Característiques dels membres del Parlament de Catalunya en termes de sexe, procedència nacional i estatus socioeconòmic.
- Característiques de la població de Catalunya en termes de sexe, procedència nacional i estatus socioeconòmic.

Proposta de indicadors

- % de diputats dona
- % de diputats d'origen extracomunitari, comunitari, espanyol i català
- % de diputats amb estudis superiors
- Edat mitjana dels diputats

Fonts

- Pel que fa a la població en el seu conjunt, les dades es podrien extreure del cens (www.idescat.net → població → estructura) i d'enquestes del Centro de Investigaciones Sociológicas o del Centre d'Estudis d'Opinió.

- Pel que fa a les dades dels parlamentaris caldrà consultar de moment [www.parlament-cat.net](http://www.parlament.cat.net) → *composició* → *ple del parlament*, però molt probablement serà necessari un estudi *ad hoc* sobre l'assumpte.

1.2 Rendiment

Aquesta dimensió afecta tant al govern, com al parlament i a l'administració. El concepte de rendiment institucional s'ha definit a la literatura especialitzada d'una manera molt global per integrar tant factors socioeconòmics i socioculturals de la ciutadania, com d'estabilitat institucional i de representació de preferències polítiques (Subirats i Gallego 2002). La generalitat d'aquest concepte, doncs, ens obliga a acotar-lo una mica més. Es tractaria d'analitzar en quina mesura les institucions son capaces de prendre decisions que responguin a les preferències dels ciutadans (*responsiveness*).

Dins d'aquesta dimensió poden distingir-se cinc aspectes:

1. Capacitat per a prendre decisions
2. Sensibilitat del govern a les demandes dels ciutadans
3. Respecte cap als compromisos electorals
4. Absència de corrupció
5. Qualitat dels serveis públics

1.2.1 Capacitat per a prendre decisions

La capacitat per a prendre decisions és un primer aspecte de l'eficàcia en el rendiment polític. Cal considerar si una de les principals funcions del parlament, la d'aprovar lleis, es desenvolupa de manera productiva, o si més aviat es detecten bloqueigs o estancaments. L'aprovació de lleis es una funció que correspon al parlament, però l'iniciativa legislativa esta principalment a càrrec del govern. En aquest sentit caldria també analitzar si hi ha aspectes rellevants que quedin fora de la capacitat d'acció del govern.

Dades rellevants a aconseguir

- Nombre de projectes de lleis presentats i aprovats pel Parlament de Catalunya
- Nombre de proposicions de lleis presentades i aprovades
- Nombre d'esmenes presentades i aprovades segons grup parlamentari
- Nombre de mocions, debats, proposicions no de llei. Encara que siguin elements més relatius a una funció de impuls polític, es poden considerar part del rendiment dels parlaments.
- Competències sobre les que el govern no pot actuar.

Proposta de indicadors

- % de lleis aprovades sobre proposicions i projectes presentats per legislatura
- % de esmenes acceptades sobre presentades per legislatura
- Número de lleis aprovades per legislatura

Fonts

- Estadístiques de l'activitat legislativa de cada legislatura al Parlament de Catalunya: (www.parlament-cat.net → *activitat parlamentària* → *lleis aprovades*)
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (www.gencat.net/diari).
- CE i Estatut

1.2.2 Sensibilitat del govern a les demandes dels ciutadans

Aquest es possiblement un dels aspectes mes importants i també mes difícil de definir operativament. En primer lloc caldria analitzar el grau de accessibilitat dels representants polítics en general y del govern en particular. Això és refereix a l'existència de mecanismes sistemàtics que permetin consultar l'opinió pública i els interessos rellevants (grups d'interès, organitzacions cíviques, etc.) abans de definir les polítiques o decisions. En altres paraules, es tracta d'avaluar la capacitat d'escoltar i integrar l'opinió de públics rellevants en el procés de creació d'una política abans que aquesta s'aprovi. En aquest sentit serà important analitzar si aquest accés es obert a tothom, transparent, i sistemàtic.

En segon lloc caldria avaluar la connexió final entre preferències ciutadanes i polítiques públiques. Això es molt complex per la dificultat de definir quins son les preferències o interessos dels ciutadans. El punt següent (1.2.3) aprofundeix en aquesta qüestió a partir del compliment dels programes electorals. Es podria fer una observació mes indirecta de a partir de experts o de la valoració dels ciutadans del funcionament de la democràcia y les seves institucions (ver punt 2.2.2).

Dades rellevants a aconseguir

- Existència, us i eficàcia dels canals de contacte amb els representants i el govern (entrevistes, comitès consultius, processos participatius, enquestes, consultes personals, etc.).
- Propostes o demandes sorgides d'aquestes consultes preses en consideració pel govern i/o al Parlament.

Proposta de indicador

L'indicador utilitzat aquí hauria de combinar aquests elements amb l'objectiu de relacionar consultes de l'opinió pública amb decisions del govern, tot i que per aquesta dimensió es considera més adient una anàlisi qualitativa.

- Número de consultes amb representants a través de Internet
- Percentatge de consultes contestades.
- Grau de satisfacció amb la gestió del govern

Fonts

- Agendes oficials de parlamentaris, consellers i President de la Generalitat.
- Entrevistes directes a organitzacions, associacions o grups rellevants consultats.
- Informes sobre processos participatius i de consulta.
- Enquestes.
- Premsa.

1.2.3 Respecte cap als compromisos electorals

El rendiment del govern s'ha d'avaluar tenint en compte la seva capacitat de dur a terme els compromisos electorals anunciats pel/s partit/s que l'integren. És una subdimensió que emana sobretot del principi democràtic de control de la ciutadania. Això és així ja que aquesta ciutadania ha atorgat el seu vot a unes forces en funció d'una sèrie de compromisos que, en cas d'incomplir-se, estarien vulnerant el sentit de la representació i la sobirania dels electors. Tot i així, cal no absolutitzar aquest criteri i recordar que els representants polítics no estan legalment vinculats ni als desigs dels ciutadans ni a les promeses fetes a la campanya electoral. Incomplir aquests compromisos, doncs, no necessàriament sempre és sinònim d'una vulneració del principi de control de la ciutadania, sempre i quan es donin dues condicions: que hi hagi una justificació posterior del govern i que l'incompliment es degui a un factor exogen que ha modificat les condicions previstes (per exemple un canvi en la conjuntura internacional, un tomb de l'economia, l'aparició d'alguna emergència inesperada que obliga a destinar-hi una part del pressupost prevista inicialment per a una altra iniciativa, etc.) (Barreiro 1999:152,155).

Dades rellevants a aconseguir

- Promeses i compromisos fets durant la campanya electoral o en pactes de govern pel/s partit/s que finalment el formen (entenen per promeses proposades sobre iniciatives substantives concretes a dur a terme a través de polítiques públiques).
- Mesures preses pel govern per a la realització de aquestes promeses.
- Objectius assolits en la consecució de aquests compromisos.

Proposta de indicador

Aquesta subdimensió requereix una anàlisi qualitativa bastant complexa que, avaluant la gestió del govern, faci la distinció importat entre els tres elements: els compromisos, les mesures preses per a la realització d'aquests compromisos (*outputs*), i la consecució real dels mateixos (*outcomes*).

Fonts

- Programes electorals
- Pactes formalitzats de govern
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (www.gencat.net/diari).
- Informes i memòries dels diferents departaments de la Generalitat
- Premsa

1.2.4 Absència de corrupció

Tot i que és un concepte difícil de definir, considerem corrupció l'abús dels avantatges obtinguts per tenir un càrrec públic en benefici personal o corporatiu. La corrupció té conseqüències importants per a l'eficiència de la gestió pública i per al deteriorament del grau de confiança de la ciutadania en l'administració. Tot i que alguns autors consideren que les preferències dels electors no es poden conèixer amb precisió, es podria assumir

que la absència de corrupció es una d'elles, i per tant un objectiu prioritari d'un govern sensible a les demandes dels ciutadans.

Dades rellevants a aconseguir

- Actuacions del fiscal anticorrupció en l'àmbit de Catalunya.
- Sentències judicials condemnatòries a Catalunya a càrrecs públics per beneficiar-se indegudament de la seva posició.
- Percepcions d'experts, empresaris i ciutadans sobre nivells de corrupció.
- Existència i ús de codis anticorrupció en l'administració pública.

Proposta de indicador

- Es podria plantejar la elaboració d'un índex de corrupció similar al *Corruption Perceptions Index* de *Transparency International*.
- Les actuacions urbanístiques ilegals, les modificacions de plans urbanístics sospitosos, la concessió d'obres públiques o la vulneració de la normativa mediambiental també podrien considerar-se como indicadors de corrupció.

Fonts

- Bases de dades jurídiques
- Premsa
- Enquestes a experts

1.2.5 Qualitat del servei públic

La qualitat del servei públic es defineix com l'amplitud de la diferència que hi ha entre les expectatives o desigs dels clients i les seves percepcions respecte al servei finalment rebut (Salvador 2002:140). En altres paraules, la qualitat de servei públic està íntimament lligada, entre d'altres aspectes, amb la visió subjectiva que tenen els ciutadans sobre el bon o mal funcionament de l'administració. A més, alguns dels experiments administratius realitzats fins al moment per testar la qualitat del servei públic han incorporat també l'anàlisi de la capacitat objectiva d'atendre les demandes de la ciutadania i de donar-hi resposta. Aquesta última és, per cert, una característica clarament relacionada amb la noció de rendiment eficaç que estructura aquest apartat.

Dades rellevants a aconseguir

- Enquestes fetes per la pròpia administració o per algun altre organisme sobre el grau de satisfacció dels usuaris respecte el servei públic rebut
- Existència de processos d'avaluació de la qualitat i de indicadors de eficàcia i eficiència, departaments de gestió de la qualitat, cartes de serveis
- Existència de incentius/sancions

Proposta de indicador

Aquesta dimensió requerirà també una avaluació qualitativa dels aspectes relacionats amb la gestió de la qualitat.

- % de persones que tenen una bona valoració del servei sobre total d'entrevistats a les enquestes seleccionades.

Fonts

- Enquestes sobre avaluació ciutadana dels serveis públics.
- Informes dels departaments.

1.3 Control

L'aspiració bàsica per al bon funcionament de la democràcia que s'ha de relacionar amb aquesta dimensió és l'existència i l'ús de mecanismes de control popular sobre les decisions polítiques i els que les prenen. Aquest control s'exerceix directament per part dels propis ciutadans a través de les eleccions (*accountability vertical*), a través de institucions que, seguin el principi de separació de poders, controlen al govern (*accountability horitzontal*) i mitjantçan la pròpia transparència en la acció de govern. Per tant, en aquest cas, les subdimensions en què es concreta l'avaluació del control del govern són tres:

1. Influència dels ciutadans en la selecció i el control dels representants
2. Capacitat d'acció dels mecanismes de control horitzontal de l'executiu
3. Transparència de l'acció de govern

1.3.1 Influència dels ciutadans en la selecció y control de representants

El control que la ciutadania exerceix dels seus representants es canalitza a través de les eleccions. Cal tenir en compte un aspecte formal, relatiu al procediment de selecció dels representants que contempla el sistema electoral, i un aspecte polític, relatiu a les característiques de la competició electoral.

El primer aspecte es refereix a si els diputats que integraran la cambra són triats (i per tant controlats) per la cúpula d'un determinat partit o si pel contrari els ciutadans tenen capacitat de influir en la seva tria. La tria directa dels parlamentaris per part de la ciutadania potencia i reforça el vincle entre els representats i els representants. Els diputats que són triats més directament per la ciutadania (i que la reelecció dels quals depèn sobretot d'aquesta, que els tornarà a votar o no en funció de si estan conformes amb la seva gestió) orientaran més la seva tasca cap a aquesta ciutadania, mentre que els diputats que són ubicats o no a les llistes en funció de la decisió de la cúpula d'un partit orientaran més la seva tasca a agradar la cúpula d'aquest partit.⁷

El segon aspecte permet fer la distinció entre les situacions en les que el resultat de l'elecció es molt incert i aquelles en les que el resultat es clar i per tant els representants no percebeixen el risc de perdre. Aquest aspecte de *accountability vertical* esta molt relacionat amb la competitivitat i certament es mes clar en sistemes uninominals o amb dos partits principals. Malgrat això, en sistemes proporcionals con districtes plurinominals com el català també es possible analitzar el grau de competitivitat des de aquesta

⁷ La qüestió de l'organització interna els partits es tracta al punt 3.2.2.

perspectiva, particularment pel que fa la influència (indirecta) dels ciutadans en la selecció del govern.

Proposta de indicadors

- Grau d'influència de l'elector en la tria del nom concret dels parlamentaris (Carey i Shugart 1995).
- Grau de competitivitat electoral per districte electoral i per elecció.

Fonts

- Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny de 1985, del Règim Electoral General (LOREG), i disposició transitòria de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que estableix la vinculació temporal de la dinàmica electoral catalana a aquesta llei d'àmbit espanyol.
- Resultats electorals al Parlament de Catalunya (www.parlament-cat.net → *composició* → *resultats electorals*).

1.3.2 Mecanismes de control

El disseny institucional de les democràcies representatives introdueix diversos mecanismes de control de l'acció de govern de caire horitzontal. El Parlament, el Síndic de Greuges, o la Sindicatura de Comptes, exerceixen aquesta funció. Es tractaria de comprovar el poder vinculant real d'aquestes instàncies de control horitzontal (Beetham et al. 2002).

Dades rellevants a aconseguir

- Característiques i us que es fa dels mecanismes de control
- Publicació i difusió puntual dels informes de les institucions de control
- Recomanacions sorgides d'ofici d'aquestes instàncies.
- Conseqüències d'aquestes recomanacions.

Proposta de indicadors

- Per al control parlamentari caldria desenvolupar indicadors basats en la estadística parlamentària que incloguin l'ús de preguntes, interpel·lacions, demandes d'informació, comissions, etc. (% de respostes del govern a preguntes d'altres grups parlamentaris en sessions de control sobre el total de preguntes presentades).
- Per altres institucions de control caldria analitzar qualitativament el seu rol i l'impacte dels seus informes i recomanacions.

Fonts

- Àrea de Registre i de Distribució de Documents del Parlament de Catalunya (per conèixer el nombre de preguntes presentades al Consell Executiu per part dels diferents grups parlamentaris).
- Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya per conèixer les respostes del Consell Executiu a les preguntes dels grups parlamentaris (www.parlament-cat.net → *activitat parlamentària* → *publicacions* → *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* → *preguntes i respostes*).

- Informes i memòries de les institucions de control
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya per conèixer les recomanacions que finalment s'han adoptat (www.gencat.net/diari)

1.3.3 Transparència

La transparència es refereix a la capacitat i disponibilitat de les institucions a l'hora de fer públic i d'explicar a la ciutadania què és el que està fent i com. Es tracta d'un mecanisme d'autocontrol en la mesura en que l'absència de transparència pot amagar situacions d'abús i corrupció, i redueix la confiança dels ciutadans en les institucions

Dades rellevants a aconseguir

- Existència i accessibilitat de canals oficials públics disponibles per la ciutadania per consultar informació real sobre l'acció de govern (webs, revistes de comunicació corporativa, diaris oficials, etc.).
- Existència de protocols de foment de la transparència en organitzacions i institucions.

Proposta de indicadors

Es podria desenvolupar un indicador de caire experimental que reflecteixi les respostes de l'administració a les demandes d'informació, o la informació disponible en les pàgines web.

Fonts

- Premsa
- Pàgines web
- Diari Oficial de la Generalitat.
- Informe del Grup de Treball Bon Govern i Transparència Administrativa, 2005

2 Segon àmbit: Ciutadania

La democràcia és el govern del poble i pel poble. És aquest qui escull i controla els seus governants i, en última instància, la font de la sobirania i del poder de les institucions. Per tant, una democràcia de qualitat ha de tenir necessàriament una població que estigui disposada i tingui capacitat d'implicar-se en la gestió de la vida col·lectiva. Per a que el principi democràtic pugui mantenir-se i, alhora, no sigui merament un conjunt buit d'institucions, cal per tant que determinats pressupòsits en relació al paper de la ciutadania es compleixin. D'una banda és necessari que aquesta tingui garantits en un marc legal estable una sèrie de drets i llibertats. En segon lloc, per a que la democràcia pervisqui és necessari que la població exerceixi efectivament les seves funcions de selecció i control dels governants, i que faci servir els diferents canals participatius per a expressar les seves opinions i preferències. Finalment, per al sosteniment de la democràcia és necessari que la població tingui valors propers als principis democràtics, així com un grau de coneixement suficient del funcionament de la mateixa.

En aquest àmbit es distingeixen doncs tres dimensions:

1. Drets i llibertats
2. Participació
3. Cultura política

2.1 Drets i llibertats

Els drets i llibertats son aspectes bàsics de la qualitat de la democràcia. Els ciutadans han de viure lliures de violència e intimidació doncs la seguretat física es a la base de tots els altres drets. La llibertat religiosa, lingüística i cultural ha de garantir-se especialment per a les minories. Igualment, els ciutadans han de poder expressar-se, associar-se i reunir-se lliurement. Els drets socials i econòmics son un requisit imprescindible per el compliment real dels drets civils i polítics i de altres aspectes de la qualitat democràtica.

D'altra banda, els conflictes que puguin haver-hi entre els ciutadans o entre aquests i les institucions han de ser resolts en base a un marc jurídic que respecti els principis d'igualtat, llibertat i diversitat, i a través d'una administració de la justícia que els faci acomplir efectivament.

A mes a mes els ciutadans han de ser iguals en el acéss al compliment efectiu d'aquests drets, independentment del seu genere, origen ètnic, religió, orientació sexual, status socio-econòmic o qualsevol altra circumstancia.

2.1.1 Seguretat física i jurídica

L'inseguretat física és un obstacle clar al correcte desenvolupament d'un sistema democràtic i un signe de la seva fallida. Igualment, el fet que determinats col·lectius siguin víctimes d'atacs per part d'altres sectors de la població suposa una gravíssima font de discriminació i per tant existeixen determinats tipus de conducta i agressions que requereixen una especial atenció. Una societat democràtica ha de poder defensar els drets bàsics d'aquelles persones que, per l'efecte de diferents tipus de desigualtats

estructurals, són més vulnerables davant les accions arbitràries que afectin la seva existència.

D'altra banda, en una democràcia qualsevol ciutadà, independentment de la seva posició social ha de ser tractat amb igualtat per part de l'administració de justícia que és qui s'ocupa de vetllar, no ja pel reconeixement dels drets sinó pel seu compliment efectiu. En aquest sentit, la coerció més important que pot exercir l'Estat a una persona individual és la privació de llibertat. Cal que aquesta capacitat s'apliqui de forma proporcional i que existeixin suficients garanties legals per a assegurar que qualsevol persona, independentment de la seva situació social, pot disposar dels mitjans necessaris per a la seva defensa front l'acció de la justícia.

Dades rellevants

- Seguretat personal i especialment per als col·lectius discriminats que són víctimes de situacions de violència i d'abusos (dones, infants, migrants en situació irregular, homosexuals)
- Possibilitat a la defensa
- Població privada de llibertat
- Característiques socio-econòmiques de la població reclusa comparades amb el conjunt de la societat

Proposta d'indicadors

Seguretat física

- Taxes d'homicidis per cada 100.000 habitants
- Denúncies per violència de gènere
- Agressions a menors i agressions sexuals
- Agressions per motius xenòfobs o homòfobs

Seguretat jurídica

- Taxa de jutges per cada 100.00 habitants
- Taxa d'advocats d'ofici per cada 100.000 habitants
- Taxa d'empresonament

Fonts

- Conselleria d'Interior, Conselleria de Justícia
- Ministerio del Interior, Ministerio de Justicia
- Informes i memòries de Amnistia Internacional, Sindic de Greuges, Defensor del Pueblo, Consejo General del Poder Judicial

2.1.2 Respecte als drets fonamentals

Més enllà de l'àmbit de la seguretat personal i jurídica, hi ha nombrosos motius pels quals els ciutadans poden veure negats els drets fonamentals que tenen formalment reconeguts. En aquest sentit, més que establir una tipologia de possibles situacions, té sentit la creació d'alguna eina que permeti sistematitzar les diferents tipus de situacions en les que aquests drets i llibertats són infringits per poder establir quins són els àmbits més problemàtics en aquest sentit.

D'altra banda, cal tenir especialment en compte que existeix un important col·lectiu de població resident al territori de Catalunya que pot veure's exclosa del reconeixement i l'exercici d'aquests drets per no tenir la ciutadania espanyola. En el cas de la població irregular la vulnerabilitat davant qualsevol tipus d'abús i de violació de drets augmenta significativament.

Dades rellevants

- Respecte als drets fonamentals a Catalunya
- Situació de les persones que no tenen reconeguts els drets i llibertats fonamentals per no tenir la ciutadania espanyola. Procés d'adquisició de drets de ciutadania: requisits i persones afectades. Restriccions de drets i llibertats a persones migrants. Eficàcia i dotació suficient dels serveis administratius.

Proposta d'indicadors

- Nombre de denúncies per vulneració de drets fonamentals. Classificació de les mateixes segons els drets vulnerats.
- Població resident sense drets de ciutadania

Fonts

- Informes i memòries de Amnistia Internacional, Sindic de Greuges, Defensor del Pueblo, Consejo General del Poder Judicial
- Aja 2003

2.1.3 Drets socials i igualtat d'oportunitats

Els drets socials i econòmics són un requisit imprescindible per l'acompliment real dels drets civils i polítics i d'altres aspectes de la qualitat democràtica. La manca d'accés a l'educació, la salut i una mínima seguretat econòmica posa en perill la capacitat dels individus de desenvolupar plenament els drets de què són portadors. L'exclusió social és un problema greu pels afectats, però també per a la resta de la societat en la mesura en que afavoreix la inseguretat, les tensions socials, pèrdua de solidaritat i ressentiment social que pot produir moviments excloents (Betham 2002).

El desenvolupament de l'Estat del Benestar, així com l'augment sostingut durant el segle XX de la despesa social en els règims democràtics han estat estretament vinculats a la idea que una democràcia ha de garantir un mínim d'igualtat material entre els seus ciutadans. Aquesta idea es fonamenta en la constatació de que per a que el poder polític estigui repartit és necessària una certa independència i autonomia econòmica dels ciutadans. Si pensem que la democràcia consisteix en la capacitat d'igual influència i de control sobre el govern, veurem doncs la desigualtat social com una amenaça a la qualitat de la democràcia (Dahl 1989).

Originàriament el debat es centrà en les desigualtats socio econòmiques. Durant el segle XX, però, aquest raonament s'ha estès a altres col·lectius que tradicionalment han estat sotmesos a exclusions en l'àmbit de la ciutadania, especialment les dones, les minories

ètniques i les persones que tenen mermades les capacitats físiques o psíquiques o depenen de tercers.

Actualment existeix consens en què la idea de democràcia hauria d'implicar com a mínim la igualtat d'oportunitats entre diferents col·lectius. Per tant en primer lloc és necessari que existeixin mecanismes de redistribució de riquesa i un nivell de desigualtat que no faci perillar la cohesió social. D'altra banda la no discriminació per motiu de gènere, origen ètnic, religió etc. és imprescindible també per impedir l'existència de col·lectius de ciutadans de segona classe. En aquest sentit, cal analitzar no només el reconeixement formal, sinó també el compliment real.

Dades rellevants

- Desigualtats socio-econòmiques
- Discriminació per gènere
- Altres fonts de desigualtat per motius ètnics, de salut, de cicle vital (dependència) etc.
- Abast de les polítiques socials

Proposta d'indicadors

Les possibilitats son en aquest cas molt amples. Algunes propostes que caldria precisar:

Desigualtats

- Índex de Gini
- Percentatge població per sota del llindar de la pobresa
- Percentatge població aturada per gènere i edat
- Desigualtats salarials per gènere i etnia
- Dones amb sobrecàrrega familiar
- Persones sense sostre
- Percentatge de discapacitats amb treball
- Pensions mitjanes mensuals

Polítiques socials i de redistribució

- Ajudes a dones monomarentals
- Percentatge despesa social sobre PIB
- Mesures per a la integració de discapacitats
- Llistes d'espera a la sanitat pública
- Percentatge població preescolar escolaritzada al sistema públic

Fonts

- Informe de la pobresa a Catalunya de la Fundació un Sòl Món
- Ministeri de Treball i Assumptes Socials
- Conselleria de Benestar Social
- Instituto Nacional de Empleo
- Idescat

2.2 Participació

El nivell, les possibilitats i la qualitat de la participació política són els aspectes que millor sintetitzen l'acompliment dels principis d'igualtat i de control o intervenció de la ciutadania en l'esfera pública. En efecte, més enllà de disposicions formals, és l'activitat quotidiana de la ciutadania el que garanteix que s'acompleixin els principis democràtics i el mitjà més efectiu de prevenir els abusos de poder o l'exercici d'aquest de forma autoritària i insensible a la voluntat de la població.

En aquest sentit ens preguntem per tres qüestions diferents. D'una banda és necessari que hi hagi àmplies possibilitats d'exercir la participació a la vida pública. Aquest aspecte inclou la existència no només dels canals representatius clàssics, sinó també de mecanismes institucionals que permetin la participació directa dels ciutadans.

En segon lloc cal veure si efectivament els ciutadans fan ús o no dels canals i les formes de participació existents. En aquest sentit, és fonamental que la participació electoral assolixi un nivell important que permeti legitimar els governants electes. Més enllà de la participació electoral existeixen altres formes de participació a la vida de la comunitat. A més hi ha una multiplicitat de formes de participació política, des de la signatura de peticions fins a la participació en manifestacions a través de les quals els ciutadans poden pressionar a les institucions i poden influir sobre altres actors importants com ara els que ostenten el poder econòmic o bé directament sobre l'opinió pública.

Finalment, és necessari que la participació es doni de forma igualitària entre els diferents grups de població. En canvi, el fet que siguin precisament els ciutadans més afavorits aquells que tendeixen a participar amb més intensitat en la vida política posa en perill el principi d'igualtat política. Molts teòrics de la democràcia han considerat com a vàlida la idea que diferents dimensions vinculades a la desigualtat social poden repercutir en l'acompliment del principi de control i intervenció de la població en l'esfera pública (Young 2001:700-702).

Per tant, les subdimensions a considerar són les següents:

1. Estructura de oportunitats polítiques per a la participació
2. Extensió i igualtat en la participació

2.2.1 Estructura de oportunitats polítiques

Aquesta dimensió pretén reflectir en quina mesura el sistema polític ofereix mecanismes institucionals que permetin la participació directa dels ciutadans a títol individual amb conseqüències en les decisions públiques. Inclou per tant aspectes com l'iniciativa legislativa popular, el referèndum, i els mecanismes de participació en el àmbit autonòmic i municipal.⁸

⁸ Altres aspectes que per a alguns autors incrementant els punts de accés al sistema i per tant també constitueixen l'estructura d'oportunitats polítiques són el grau de descentralització política, la autonomia del poder local, municipis de petita talla, la fragmentació del poder (partits i governs), una estructura burocràtica no excessivament desenvolupada, **la porositat del sistema d'intermediació d'interessos** (Morales 2004).

Dades rellevants a aconseguir

- Existència i utilització de aquests mecanismes.
- Avaluació de la qualitat d'aquests mecanismes participatius i de les seves conseqüències.

Proposta de indicadors

Aquesta dimensió requereix també una anàlisi qualitativa.

- % de ciutadans que han participat en algú d'aquests mecanismes
- % de municipis que compten amb diferents tipus d'òrgans o mecanismes de participació directa

Fonts

- Idigol
- Direcció General de Participació
- Font 2001, Blanco i Gomá 2002

2.2.2 Extensió i igualtat

Hi ha diversos tipus de participació ciutadana, que es poden sintetitzar en la participació de tipus electoral, de protesta y de consum.⁹ Totes són necessàries i positives per al desenvolupament de la democràcia: la electoral en la mesura en que reflecteix vinculació amb institucions representatives i partits, la protesta en la mesura en que suposa una crítica necessària per al pluralisme democràtic, i el consum polític en la mesura en que reflecteix la consciència dels ciutadans de la vinculació entre política i mercat.

L'extensió de la participació es refereix bàsicament al número de gent que participa en totes aquestes formes. L'extensió per si sola donaria però una informació incompleta si no s'afegís a l'anàlisi de la igualtat (o desigualtat) de participació entre els diferents grups socials. Es tracta per tant d'identificar grups que per una o altra característica participen menys atorgant una atenció especial a la participació de minories i grups desavantatjats, ja que les condicions socioeconòmiques de les persones poden repercutir en el grau d'igualtat política i en l'acompliment del principi de control i intervenció de la població en l'esfera pública (Young 2001:700-702).

Dades rellevants a aconseguir

- Grau de participació dels diferents tipus de la ciutadania en general i segons categories de renda, educació, hàbitat¹⁰, origen i edat.

⁹ La participació en associacions es tracta en la secció 3.1.1.

¹⁰ El CIS acostuma a definir les següents categories de tipus d'hàbitat: *menys o igual a 2.000 habitants, 2.001 a 10.000, 10.001 a 50.000, 50.001 a 100.000, 100.001 a 400.000, 400.001 a 1.000.000, més d'1.000.000 habitants*. En cas de preferir una altra categorització, en algunes enquestes es poden fer servir els codis de municipis de l'Institut Nacional de Estadística (INE) i agrupar els municipis de la manera desitjada (exemple: Barcelona ciutat, primera corona metropolitana, segona corona metropolitana, etc.).

Proposta de indicadors

- % electors que han anat a votar a les eleccions al Parlament de Catalunya sobre total d'enquestats.
- % de ciutadans que participen en actes de protesta política sobre total d'enquestats.
- % de ciutadans que consumeixen amb criteris polítics, ètics o mediambientals.
- % de participació entre les categories socioeconòmiques menys afavorides (dones, joves, sense estudis, minories etc.)

Fonts

- Enquestes postelectorals de les eleccions al Parlament de Catalunya del Centro de Investigaciones Sociológicas. Estudis número 2.546, 2.374, 2.199, 1.998, 1.750, 1.413 (www.cis.es → *encuestas* → *catálogo de encuestas* → *índice temático* → *política* → *elecciones* → *elecciones autonómicas en Cataluña*).
- Enquestes sobre tipus de participació política del Centro de Investigaciones Sociológicas. Exemples: estudis número 2.575 i 2.450 (www.cis.es → *encuestas* → *catálogo de encuestas* → *índice temático* → *política* → *cultura política*).

2.3 Cultura política

La cultura política es podria definir com el conjunt de valors, actituds i representacions de la realitat que tenen un impacte rellevant en el comportament dels ciutadans i en els resultats del sistema polític. Des de l'acceptació primera de què la institucionalització del poder democràtic depèn de la sintonia que aquest poder tingui amb els valors de la ciutadania (Almond i Verba 1963) fins a l'estudi més recent de l'impacte de certes actituds ciutadanes en l'emergència i bon funcionament de sistemes democràtics (Inglehart 1991 i Putnam 1993), la cultura política ha estat un dels conceptes més treballats fins ara. En el nostre cas, l'anàlisi de la cultura política lliga coherentment amb els dos principis inicialment exposats sobre igualtat i control del govern i l'administració per part de la població. En la mesura en què aquests dos principis gaudeixin de consens, legitimitat i acceptació entre els ciutadans, es considerarà que el funcionament del sistema s'acostarà a un criteri ideal de qualitat democràtica.

Més concretament, hi ha tres aspectes de la idea de cultura política que són particularment rellevants per a la qualitat de la democràcia:

1. Coneixement de l'esfera política
2. Confiança en democràcia i institucions
3. Acord amb principi de redistribució

2.3.1 Coneixement de l'esfera política

Una ciutadania mínimament activa i en sintonia amb les institucions democràtiques implica un cert coneixement de què és el que passa en l'esfera política. Es tindrà en compte l'interès per la política en si, la existència d'opinió sobre determinats temes i el coneixement dels líders polítics principals. El desconeixement de l'esfera política redueix les possibilitats d'implicació i participació igualitària i responsable i mes que un indicador de satisfacció amb la situació política reflecteix alienació.

Dades rellevants a aconseguir

- Grau d'interès en política, el coneixement i la valoració de líders, i l'existència d'opinió de temes de debat polític.
- Grau de consum de premsa i/o de continguts informatius a la ràdio i la televisió.

Proposta de indicadors

- % d'interès en la política
- % de coneixement dels líders polítics
- % de persones amb un alt grau de consum de premsa i/o continguts informatius a la ràdio i a la televisió sobre total d'enquestats

Fonts

- Sondeigs d'opinió del Centro de Investigaciones Sociológicas on apareixen preguntes sobre exposició dels ciutadans a continguts mediàtics (www.cis.es → *encuestas* → *catálogo de encuestas* → *índice temático* → *comunicación* → *medios de comunicación*). Exemple: estudis número 2.541, 2.537, 2.478, 2.396, 2.280 i 2.264.
- Baròmetres d'opinió del Centre d'Estudis d'Opinió (www.idescat.net/cat/idescat/estudisopinio/estudisopinio.html).

2.3.2 Confiança amb democràcia i institucions

La confiança en la democràcia com forma de govern i en les institucions democràtiques son aspectes fonamentals de una cultura política democràtica. La absència de confiança o recolzament específic de la democràcia (avaluació negativa del seu funcionament quotidià) probablement reflecteix un mal funcionament del sistema polític amb problemes de *responsiveness* i *accountability* (es a dir, de absència de sensibilitat i control, tractats en els punts 1.2.2 y 1.3). A mig termini això pot minar la legitimitat del sistema i reduir el recolzament difús de la democràcia (que és la valoració de la democràcia com forma de govern en abstracte, en comparació amb altres règims).

Dades rellevants a aconseguir

- Grau de recolzament de la democràcia com a sistema polític.
- Grau de satisfacció amb el funcionament de la democràcia a Catalunya.
- Valoració d'institucions (ajuntament, Generalitat, govern central, administració de justícia, partits polítics, sindicats, cossos policials, etc.).

Proposta de indicadors

- % de recolzament difus de la democràcia
- % d'enquestats que es mostren més aviat d'acord o en desacord amb afirmacions com les següents (que recullen els sondeigs de l'ICPS):
 - "La democràcia espanyola no ha arribat al nivell de les europees"
 - "Els partits polítics només serveixen per a dividir la gent"
 - "Les eleccions no serveixen per a res perquè al final segueixen manant els de sempre"
 - "Els polítics es critiquen molt entre ells, però en realitat són iguals"
 - "En política millor no tenir-hi res a veure"
- Mitjana de la valoració del 0 al 10 de cadascuna de les institucions que apareixen a l'enquesta de l'ICPS: justícia, partits polítics, sindicats, ajuntament, diputació, Generalitat, govern central, etc. Possibilitat de fer un sumatori entre elles i calcular la mitjana d'aquesta macrovariable resultant sobre valoració de les institucions.

Fonts

- Preguntes sobre actituds envers la política i la democràcia i valoració d'institucions als sondeigs de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (www.icps.es → *sondeigs d'opinió*)
- Maestro 1998.

2.3.3 Acord amb principi de redistribució

El principi d'igualtat, com s'ha explicat al punt 2 d'aquest informe, implica sovint una concepció de la societat com a comunitat (amb uns certs llaços interdependents entre els seus membres) i no sols com a individus aïllats. En altres auditories sobre democràcia s'accepta que el concepte de solidaritat o d'acceptació de determinats deures cívics i solidaris és essencialment constitutiu de la democràcia (Beetham 1994). Tot plegat es concreta quasi exclusivament en l'acceptació de la idea de redistribució econòmica.

Dades rellevants a aconseguir

- Grau d'acord i desacord respecte la idea de pagar impostos.
- Presència i intensitat d'actituds de tipus solidari entre els ciutadans.

Proposta de indicador

- % d'enquestats favorables a redistribuir recursos o pagar impostos.

Fonts

- Enquestes del Centro de Investigaciones Sociológicas (www.cis.es → *catálogo de encuestas* → *índice temático* → *economía* → *hacienda pública y política fiscal*). Exemples: estudis número 2.569, 2.533, 2.462, 2.427, 2.345, 2.366, 2.394
- Panel de la Fundació Jaume Bofill

3 Tercer àmbit: Estructures d'intermediació

Entre ciutadans i institucions les estructures d'intermediació jogan un paper fonamental per la creació, articulació, agregació i comunicació de demandes polítiques. Es pot fer la distinció entre tres tipus d'estructures d'intermediació de caire diferent: les associacions, els partits polítics i els mitjans de comunicació, que cal analitzar separatament. Així doncs, en aquest àmbit es distingeixen tres tipus de estructures que caldria tenir en compte:

1. Associacions
2. Partits polítics
3. Mitjans de comunicació

3.1 Associacions

Les organitzacions polítiques aconsegueixen una funció d'intermediació fonamental: creen i agreguen demandes, i promouen la participació política (Morales 2004). Les organitzacions proporcionen estabilitat a la acció col·lectiva. El concepte del capital social (Putnam 1993) ens il·lustra el fet que un alt nivell de participació associativa és un element fonamental en la creació de xarxes de confiança i reciprocitat entre els ciutadans i entre aquests i les institucions.

Tot i que la delimitació no es gaire clara, interessa particularment analitzar associacions de caire polític:¹¹ sindicats, organitzacions empresarials, organitzacions ecologistes, grups pacifistes, grups de dones, grups d'acció comunitària local, associacions professionals, associacions pro drets humans, associacions de consumidors, etc. Caldria fer un esforç per incorporar a l'anàlisi les associacions més informals i els moviments socials.

D'aquestes, l'anàlisi s'hauria de centrar en aspectes¹²:

1. El grau del pluralisme i densitat associativa
2. El funcionament intern i la autonomia de les associacions

3.1.1 Pluralisme i densitat associativa

La diversitat i la riquesa de la societat civil es reflecteixen en un teixit associatiu dens i plural. La densitat (presència organitzativa a través de membres) i el pluralisme (nombre i diversitat de les organitzacions) afavoreixen la creació i articulació de demandes.

Dades rellevants a aconseguir

- Número d'associacions i membres
- Número d'associacions i associats per tipus d'associació

¹¹ Els partits polítics, principal associació política seran analitzats en el apartat 3.2.

¹² Una possible tercera dimensió seria el grau d'igualtat i inclusivitat en el accés al poder, que es pot considerar inclòs en el apartat 1.1.2 sobre sensibilitat del govern a les demandes dels ciutadans.

Proposta de indicador

Densitat del teixit associatiu

- Número d'associacions per càpita
- Percentatge de ciutadans que son membres d'una associació

Pluralisme

- Número mitjà d'associacions dels que son membres els ciutadans
- Número mitjà d'associacions dels que son membres els ciutadans

Fonts

- Encuesta CIS *Ciudadanos, Implicación y Democracia*
- Registres d'associacions

3.1.2. Funcionament intern i autonomia de les associacions polítiques

Una vegada analitzat el grau de pluralisme i densitat associatiu caldria analitzar si el funcionament de les associacions respon a criteris democràtics. La estructura organitzativa i la transparència, així com la financiació i la independència respecte al govern, són criteris que poden orientar a l'avaluació d'aquesta dimensió.

Dades rellevants a aconseguir

- Informació sobre volum de pressupost provinent dels propis membres, existència de sistemes de control intern i extern, publicitat d'objectius i existència de memòria econòmica pública de les organitzacions.

Proposta de indicador

- % del volum del pressupost que prové dels propis membres sobre el total de pressupost de associacions.
- % de associacions amb existència de sistemes de control, publicitat d'objectius i memòria econòmica pública.

Fonts

- Es requeriran dades de l'organització de cada organització.
- Auditories d'ONGs ja realitzades per la Fundación Lealtad (www.fundaciónlealtad.org).

3.2 Partits polítics

Els partits polítics són organitzacions fonamentals de la democràcia. Aquesta naturalesa fonamental es concreta en les quatre grans funcions que tenen per al funcionament del sistema: orientar la voluntat política dels ciutadans, agregar els seus interessos, promoure la participació política i seleccionar els representants per formar els governs.

L'estudi del funcionament dels partits es concreta en tres subdimensions:

1. Vinculació dels partits amb la societat
2. Funcionament intern dels partits
3. Independència econòmica

3.2.1 Vinculació dels partits amb la societat

Per a que els partits duguin a terme les funcions abans esmentades cal que tinguin una vinculació ferma amb la societat. Aquesta vinculació es un dels elements de la democràcia que ha sofert més en els darreres anys en gairabé totes les democràcies occidentals (Mair 2005). El descens en el número de membres i de persones que s'identifiquen amb un partit, o el increment de la volatilitat electoral indiquen un debilitament d'aquest vincle.

Dades rellevants a aconseguir

- Afiliats a partits.
- Persones que s'identifiquen o es senten properes amb un partit.
- Volatilitat electoral

Proposta de indicador

- Desidat organitzativa (% de membres de partits sobre electores).
- % de persones properes o molt properes a un partit
- Volatilitat electoral total per tipus de elecció (generals, autonòmiques, municipals, europees)

Fonts

- Enquestes del CIS i del ICPS
- Resultats electorals
- Partits polítics
- Baras 2004

3.2.2 Funcionament intern dels partits

Es considerarà que un funcionament intern satisfactori dels partits es donarà quan els mateixos principis definitoris de la democràcia articulats aquí es traslladin a les seves estructures internes. Per tant, els partits més propers a un criteri ideal de democràcia seran aquells que respectin la igualtat de tots els seus membres a l'hora de poder arribar als càrrecs de direcció, i que potenciïn el principi de control de les seves cúpules per part de les seves bases. La disciplina de partit també es un element a tenir en compte, ja que la seva ruptura pot implicar una violació del mandat dels electors.

Dades rellevants a aconseguir

- Mecanismes d'elecció interns de les direccions de cada partit amb representació parlamentària (PSC, CiU, ERC, PP, IC-V).
- Grau de participació de les bases en l'adopció de postures internes.

- Diferències sociodemogràfiques entre els dirigents del partit i les bases en termes de sexe, origen i status socioeconòmic, i entre ambdós i el conjunt de la societat.
- Existència de casos de transfuguisme.

Proposta de indicador

- Existència d'eleccions internes per triar la direcció del partit.
- % de dones dirigents i militants.

Fonts

- Partits
- Baras 2004
- Premsa

3.3.3 Independència econòmica

Analitzar el grau d'independència econòmica dels partits té com a objectiu últim conèixer el seu possible grau de supeditació a determinats interessos privats o corporatius i, en conseqüència, les seves eventuais dificultats per a desenvolupar els principis i propostes que defensa als seus estatuts i a les seves promeses electorals. Aquesta subdimensió es concreta sobretot en l'anàlisi del tipus de finançament dels partits. Normalment aquest finançament té dues vessants: la pública i la privada. El finançament públic es refereix a les subvencions directes que rep un partit i a avantatges més indirectes com rebaxes fiscals o utilització gratuïta d'espais de propaganda als mitjans de comunicació. De la seva banda, el finançament privat es refereix a les quotes que paguen els afiliats i a les donacions de grups, organitzacions o empreses privades. És un volum excessiu d'aquest últim canal de finançament, el provinent de grups privats i externs al partit, el que es considerarà negatiu per al bon funcionament democràtic, ja que té més possibilitats de generar relacions clientelars o de supeditació a interessos no necessàriament generals.

Dades rellevants a aconseguir

- Volum de donacions econòmiques privades i externes que rep cada partit.
- Volum de subvencions públiques que rep cada partit.
- Volum de pressupost provinent de quotes dels militants.
- Pressupost econòmic total anual de què disposa cada partit.

Proposta de indicador

- % de donacions econòmiques privades externes sobre total del pressupost.
- % de subvencions públiques i quotes de militants sobre total del pressupost.

Fonts

- Memòries econòmiques internes de cada partit.
- Diari Oficial de la Generalitat (www.gencat.net/diari).
- Legislació sobre finançament de partits.

3.3 Mitjans de comunicació

En una de les definicions operatives de la democràcia més acceptades se inclou com a requisit l'accés a una informació plural per tal de que els ciutadans puguin formar les seves preferències (Dahl 1974). Per tant la qualitat de la democràcia requereix un funcionament òptim dels mitjans de comunicació. Des de l'aparició de les societats industrials fins a l'actualitat, els mitjans de comunicació social s'han convertit en els instruments d'interrelació més clars que hi ha entre l'Estat i la ciutadania i entre els partits i la ciutadania. Entre les moltes funcions clàssiques que se'ls ha atribuït es troben la d'aportar informació veraç i plural als ciutadans, la de preparar-los consegüentment per a la participació política, la de generar debat i la de vigilar els eventuais abusos de les elits polítiques.

Des d'un punt de vista d'auditoria de la democràcia, els mitjans de comunicació es poden estudiar en base a les següents subdimensions:

- 1- Pluralisme
- 2- Independència
- 3- Ètica professional

3.3.1 Pluralisme

El criteri d'igualtat d'accés de totes les preferències polítiques existents en la ciutadania a l'espai públic mediàtic (o que totes les preferències es vegin reflectides als mitjans de comunicació) exigeix un pluralisme intern en les opinions emeses o publicades a cada mitjà, i extern en el sentit de que diferents mitjans reflecteixin diferents sensibilitats.

Dades rellevants a aconseguir

- Mapa dels mitjans de comunicació existents (televisió, ràdio, premsa, internet) i grups mediàtics segons rellevància o difusió, incloent els diaris gratuïts i si es possible alguns mitjans locals.
- Presència i importància de mitjans alternatius.
- Proporció d'espais en els mitjans referits als diferents partits polítics (ja sigui en forma de declaracions/entrevistes d'un dels seus dirigents o en forma d'un acte del partit esdevingut notícia).

Proposta de indicadors

- Nombre de publicacions diàries (excloent premsa esportiva)
- Nombre de canals de televisió
- % de notícies de premsa referides als partits polítics més minoritaris sobre total de notícies polítiques referides a partits.
- % de minuts de presència dels líders de les formacions polítiques més minoritàries.

Fonts

- Per televisió, informes sobre l'observança del pluralisme del Consell Audiovisual de Catalunya (www.audiovisualcat.net → *recerca, documentació* → *informes*).
- EGM

3.3.2 Independència

La independència dels mitjans de comunicació és l'absència de lligams amb poders econòmics i polítics que puguin vulnerar els criteris purament professionals de l'activitat periodística. En aquest sentit, caldrà estudiar primer quina és l'estructura empresarial en què estan immersos els mitjans i considerar que quanta més concentració i integració empresarial es detecti pitjor serà per a la democràcia, ja que hi ha més possibilitats que totes les preferències de la societat no es vegin reflectides als mitjans i de monopolitzar la construcció de la realitat social per part d'unes poques mans. Una vegada analitzada la vessant econòmica de la independència, caldrà analitzar les possibles influències polítiques i considerar que quantes més, pitjor.

Dades rellevants a aconseguir

- Distribució de l'accionariat de cadascuna de les principals empreses de comunicació.
- Filiacions partidistes públiques (militància a algun partit polític o pertinença a algun òrgan executiu públic, ja sigui en el present o el passat) dels càrrecs directius d'aquestes empreses.
- Proporció de fonts governamentals i proporció de fonts menys institucionalitzades a notícies de tipus polític i social.

Proposta de indicadors

- % de mitjans de comunicació que pertanyen al mateix accionista principal (hi haurà un indicador per cada accionista principal).
- % de càrrecs directius amb filiacions polítiques públiques presents o passades (pot haver-hi un indicador en general i un indicador per cada mitjà).

Fonts

- Observació dels propis mitjans de comunicació i la seva estructura empresarial.
- www.portalcomunicación.com → *grupos de comunicación* → *españa*

3.3.3 Ètica professional

Moltes de les formes de fer dels mitjans de comunicació que els acosten a les funcions que s'han definit al començament del punt 3.2 i que es deriven dels criteris defensats aquí, es troben recollits a diversos codis deontològics acceptats per la comunitat professional i acadèmica en ciències de la comunicació. Aquests criteris van des de la distinció entre fets i opinions fins al respecte del dret a la intimitat i la imatge, passant per la cura en les informacions relatives a menors d'edat, etc.

Dades rellevants a aconseguir

- Selecció dels punts rellevants a estudiar que apareixen als codis deontològics periodístics professionals que es triïn.
- Avaluació dels punts a complir i no a complir dels codis deontològics professionals als mitjans de comunicació seleccionats per a l'estudi.

Proposta de indicador

- Potser el més interessant seria alguna mena d'autoavaluació dels periodistes del seu grau de respecte d'aquests codis deontològics.

Fonts

- Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes (<http://www.periodistes.org/cat/CpcDocuments/CodiDeontologic.htm?elmenu=1>).
- Codi Europeu de Deontologia del Periodisme aprovat pel Consell d'Europa (<http://www.saladeprensa.org/art162.htm>).
- www.unesco.org
- Beetham et al. 2002:60
- Enquestes a periodistes

Taula 1. Resum d'àmbits, subàmbits, dimensions i indicadors

Àmbits	Subàmbits	Dimensions	Alguns indicadors proposats
1 Govern representatiu	1 Representació	1 Igualtat d'electors	Índex de desviació del prorrateig
		2 Proporcionalitat en representació de preferències	Proporcionalitat en la relació vots / escons Percentatge de vots que no tenen representació
		3 Protecció i inclusió de les minories	Presencia de minories en institucions polítiques
		4 Semblança representats-representants	Diferències sociodemogràfiques entre parlamentaris i ciutadans
		5 Influència dels ciutadans en la selecció i control dels representants	Possibilitat establerta al sistema electoral de transmetre referències entre candidats Competitivitat electoral
	2 Rendiment	1 Capacitat per a prendre decisions	Lleis aprovades Esmenes acceptades
		2 Sensibilitat del govern a les demandes dels ciutadans	Relació entre preferències dels ciutadans i accions de govern
		3 Respecte per als compromisos electorals	Relació entre compromisos adquirits, mesures preses i resultats obtinguts pel govern
		4 Absència de corrupció	Índex de corrupció
		5 Qualitat serveis públics	Valoració de la qualitat del servei públic per part dels ciutadans Existència de processos de gestió de la qualitat
	3 Control del govern	1 Influència dels ciutadans en la selecció i control dels representants	Capacitat de seleccionar directament el representant Competitivitat electoral
		2 Mecanismes de control horitzontal	Control parlamentari del govern Impacte dels informes del Sindic de Greuges, Sindicatura de Comptes
		3 Transparència	Existència i accessibilitat de canals oficials públics d'informació

Ambits	Subàmbits	Dimensions	Alguns indicadors proposats
2 Ciutadania	1 Drets i llibertats	1 Seguretat física i jurídica	Taxes d'homicidis per cada 100.000 habitants Taxa d'advocats d'ofici per cada 100.000 habitants
		2 Respecte als drets fonamentals	Nombre de denúncies por vulneració dels drets fonamentals
		3 Drets socials i igualtat d'oportunitats	Índex de Gini % despesa social sobre el PIB
	2 Participació	1 Estructura de oportunitats polítiques	Participació en mecanismes de base individual
		2 Extensió i igualtat	% participació a eleccions al Parlament % de participació en actes protesta. Diferències socioeconòmiques entre participants i no participants
	3 Cultura política	1 Coneixement de l'esfera política	Grau d'interès en política Grau coneixement líders polítics Grau de lectura de diaris o de seguiment de continguts polítics a través dels media.
		2 Confiança en democràcia i institucions	Grau recolzament democràcia com a sistema polític Grau satisfacció amb el funcionament de la democràcia a Catalunya Valoració d'institucions
		3 Acord amb principi de redistribució	Grau d'acord amb idea de pagar impostos

Ambits	Subàmbits	Dimensions	Alguns indicadors proposats
3 Estructures intermediació	1 Associacions	1 Pluralisme y densitat associativa	Numero d'associacions per càpita % de ciutadans que son membres d'una associació Número mitjà d'associacions dels que son membres els ciutadans Número mitjà d'associacions dels que son membres els ciutadans
		2 Funcionament intern i autonomia de les organitzacions cíviques	Volum pressupost que ve de donacions dels propis membres Existència de sistemes públics, interns i externs de control i avaluació de la gestió interna
	2 Partits polítics	1 Vinculació amb la societat	% membres sobre electors % ciutadans propers a un partit Volatilitat electoral
		2 Funcionament intern dels partits	Grau participació de les bases en la tria dels líders Diferències sociodemogràfiques entre dirigents del partit i bases Casos de transfuguisme
		3 Independència econòmica	Volum de donacions externes privades en relació amb volum de finançament públic o provinent de militants
	3 Mitjans de comunicació	1 Pluralisme	Proporció d'articles o peces d'opinió relatives a partits minoritaris Nombre de publicacions periòdiques
		2 Independència	Desconcentració de l'estructura empresarial Existència de filiacions partidistes públiques dels càrrecs de direcció dels mitjans de comunicació
		3 Ètica professional	Autoavaluació del compliment dels codis deontològics

Bibliografia

Aja, Eliseo i Nadal, Mònica (dirs.) 2003 *La immigració a Catalunya avui. Anuari 2003*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Almond, Gabriel i Verba, Sidney. 1963. *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press

Baras, Montserrat 2004. *Els militants dels partits polítics a Catalunya. Perfils socials i percepcions polítiques*. Barcelona: ICPS

Barreiro, Belén. 1999. "Justificaciones, responsabilidades y cumplimiento de promesas electorales". A *Revista Española de Ciencia Política* 1:1, 149-169

Beetham, David et al. 2002. *Handbook on Democracy Assesment*. The Hague: Kluwer Law International

Beetham, David. 1995. "Key Principles and Indices for a Democratic Audit". A Beetham, David et al. *Defining and Measuring Democracy*. Londres: Sage

Blanco, Ismael i Ricard Gomá. 2002. *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona: Ariel Social

Bobbio, Norberto. 1993. *Igualdad y libertad*. Barcelona: Paidós / ICE, UAB

Bosch, Agustí. 2004. *Guia del sistema electoral*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Carey, John M. y Mathew S. Shugart. 1995. "Incentives to cultivate a personal vote" *Electoral Studies* 14:4, 417-439

Dahl, Robert. 1974. *La poliarquía*, Madrid: Guadiana

Diamond, Larry i Leonardo Morlino. 2005. *Assessing the Quality of Democracy*. Baltimore: John Hopkins University

Font, Joan. 2001. *Ciudadanos y decisiones públicas*. Barcelona: Ariel

Gallagher, Michael. 1991. "Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems". *Electoral Studies* 10, 33-51

Grup de Treball Bon Govern i Transparència Administrativa. 2005. Informe sobre Bon Govern i Transparència Administrativa. Barcelona: Generalitat de Catalunya

Inglehart, Ronald. 1991. *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*. Madrid: CIS

Lago, Ignacio i Montero, José Ramón. 2004. *Más votos y menos escaños: el impacto del sistema electoral en las elecciones catalanas de 2003*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid

Linz, Juan J. 1987. *La quiebra de las democracias*. Madrid: Alianza

López Nieto, Lourdes; Alda, Mercedes; Del Campo, Esther; Laorden, José Ramón; López, Eliseo; Lorenzo, Teresa; y Monteagudo, Antonia. 2002. "Las relaciones entre parlamentos y gobiernos autonómicos: análisis preliminar de las funciones parlamentarias". A Subirats i Gallego. *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS

Maestro i Garcia, Jesús. 1998. "La cultura política dels catalans". A Caminal Badia, Miquel i Matas Dalmases, Jordi. *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: Tecnos

Mair Peter, 2005. "Democracy Beyond Parties". Center for the Study of Democracy. Paper 05-06. <http://repositories.cdlib.org/csd/05-06>

Morales, Laura. 2004. "Institutions, Mobilisation, and Political Participation: Political Membership in Western Countries", Madrid: CEACS

Norris, Pippa. 2004. *Electoral Engineering*. Cambridge: Cambridge University Press

Putnam, Robert. 1993. *Making Democracy Work*. Princeton: Princeton University Press

Salvador, Miquel. 2002. "Comunidades autónomas y orientación al ciudadano: el análisis de los 'puntos de encuentro'". A Subirats i Gallego. *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS

Subirats, Joan i Gallego, Raquel. 2002. "El análisis del rendimiento institucional: teoría y aplicación a las comunidades autónomas". A Subirats i Gallego. *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS

Young, Marion. 2001. "Teoría política: una visión general". A Goodin, Robert i Klingemann, Hans-Dieter. *Nuevo Manual de Ciencia Política*. Madrid: Istmo

Evaluacions de la Qualitat de la Democràcia

Australia

<http://democratic.audit.anu.edu.au/>

Canada

<http://www.canadiandemocraticaudit.ca/>

Costa Rica. Auditoría Ciudadana sobre la calidad de la Democracia. 2001.

<http://www.estadonacion.or.cr/Calidad02/calidad.html>

Suecia

<http://www.const.sns.se/dr/english/>

Reino Unido. The Democratic Audit.

<http://www.democraticaudit.com/>

Reino Unido. Power. An Independent Inquiry. 2006

<http://www.powerinquiry.org/report/index.php>